

ВИДАНЄ „ПРОСЬВІТИ” У. Н. СОЮЗА.

Ч. 6. Рік III.

Vol. III. No. 6.

За падолист-грудень. 1916 November-December

З М І С Т. ПОРАДНИК ЛІКАРСЬКИЙ.

	Сторона
Перша поміч	3
Рани	4
Кровотоки	9
Зломане костий	14
Звихнене	17
Попарене і спалене	18
Затроєнє	20
Відморожене і замерзене	22
Утоплене	23
Поражене громом	26
Зімлінє	29
Зачаджене	29
Скаженина	31
Позірна смерть	31
Штучне дихане	32
Додаток. Чужі тіла	34
Домашна аптика	35
Спис ліків	47
ЩО ІВАН НА ТАМТІМ СЪВІТІ БАЧИВ	49

PETER SLUSARCHUK

Ціна 20 центів.

УКРАЇНСЬКА ДІЛЕНІЯ

СІРІАЛІАН БУКІНГЕМ

З друкарні „Свободи”, 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Видано 1916 року

PETER SLUSARCHUK
34 LOVERING ST.
BOSTON, MASS.

ENLIGHTENMENT

Published bi monthly by

THE BOARD OF EDUCATION OF
THE UKRAINIAN NATIONAL ASSO-
CIATION OF AMERICA

at 83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.

—
Terms of Subscription:

U. S. A. 75 c. a year

To other countries \$1.00 a year

Single copy..... 20 c.

PETER SLUSARCHUK

УКРАЇНСЬКА АССОЦІАЦІЯ

УКРАЇНСЬКА АССОЦІАЦІЯ

Streets

200 200

200 200

PETER SLUSARCHUK
34 LOVERING ST.
BOSTON, MASS.

Порадник лікарський.*)

Зладив Др. Евген Озаркевич.

Перша поміч.

Кілько то разів лучає ся, що стане ся десь якийсь нещасливий випадок, котрий потребує помочи зараз без проволоки, а люди, хоч мають може і найліпшу волю, беруть ся до того цілком невміло і нераз місто помочи шкодять навіть нещасливому хорому.

Знане проте, хоч в головних точках, як помагати в наглих випадках, є для кожного съвідомого чоловіка конче потрібне. А поміч може бути лише тоді успішна, коли зірвемо раз на все зі старими пересудами, а будемо поступати так, як се роблять усі культурні люди і як се учитъ наука про першу поміч в наглих випадках.

Ми не хочемо з кожного чоловіка робити ученоого лікаря. Борони Боже! Противно ми завсігди

*) Працю Др. Е. Озаркевича під заг. „Порадник лікарський”, доповнило ся декуди увагами і додатком (дрібним друком) після працї Др. І. Лямберга під заг. „Перша поміч в наглих припадках”.

Редакція.

і єщє раз скажемо, що **першим обовязком кожного є постарати ся у всякім тяжкім, нещасливім випадку о як найскоршу лікарську поміч.** Але, чи се все можливе, а принайменьше так скоро? Кілько разів лучить ся так, що фахова поміч лікарська прийде за пізно.. Або кілько разів знов може так бути, що заки прийде лікар, стан недужого через неумілій ратунок непотрібно погіршить ся. Тому задачию нашою є поучити людей, що робити, заки наспіє лікарська поміч, щоби поміч була і нешкідлива і успішна. Що така поміч може бути дуже корисна, побачимо даліше. Нераз навіть може хтонебудь, котрий лише має, як то кажуть, голову на карку і є обзнакомлений хоч лише з основами сеї науки, стати ангелом-хранителем і **уратувати нещасливого від нехібної смерти.**

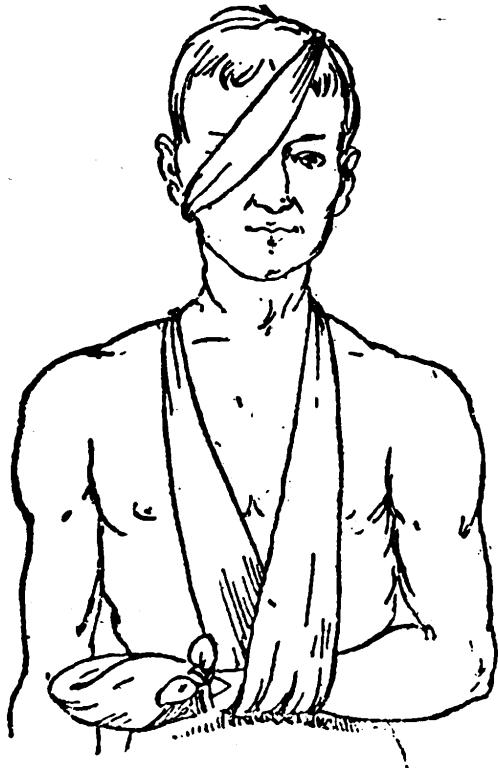
А чи може бути щось красшого, як съвідомість сповненя такого людського, справдї самаританського обовязку?

Рани.

Буває нераз, що хтось, чи то з власної неосторожности, чи через кого другого зістане так ушкоджений, що скіра і інші складники тіла як: мязи, судини, нерви, зістануть насильно перервані. Де-хто скалічить ся ножем, склом, сокирою, другому знов упаде щось на голову, ногу і т. д. і в такий спосіб роблять ся **всілякі рани.** З давен давна знають люди з досвіду, що при всякій рані треба перше всього затамувати кров, а пізнійше рану перевязати. Чого уживають до того найчастійше? Є старі, нібито добре випробовані на то способи, яких вживають єщє тепер дуже часто, як: паву-

тине, листє, мякушку з хліба і таке інше. А чи справді ті люди добре роблять, що уживають таких способів? Ні, тай ще раз ні! Бо скоро при такім поступованні яка рана загоїть ся, то се дуже щасливий випадок.

Чи Ви чули вже що про закажене крові? Хто би про се не чув. Чи раз розказують, що хтось

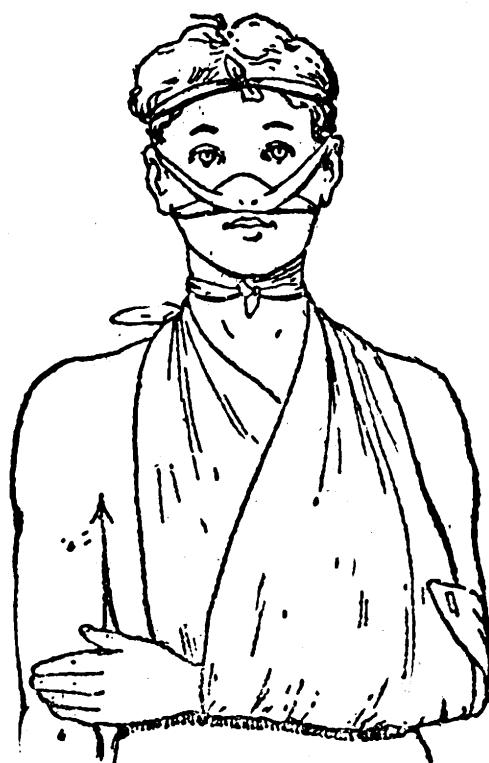

Перевязуванє ока. — Обвязуванє долоні. — Малий тембляк (скісно зложеним платком).

Перевязка щоки (роздвоеною оперезкою). — Перевязка рамени (дво-ма, скісно-зложеними платками).

але щось мусіло іншого стати ся. **А стало ся воно в тім припадку се, що ми нераз нарочно робимо.** До рани, хоч як малої зайшли з нечистоти зародні дрібних соторінь (бактерій), а ті розмножилися живо, видали з себе отрую, а ся отруя ввійшла в кров і спричинила як раз затроєнє крові. Таке лиш вколов ся, або затяв ножиком мозилі на ногах

Перевязуванє носа (роздвоеною перевязкою). — Великий тембляк (скісно-зложеним платком).

Перевязка на голову (скісно-зложеним платком).

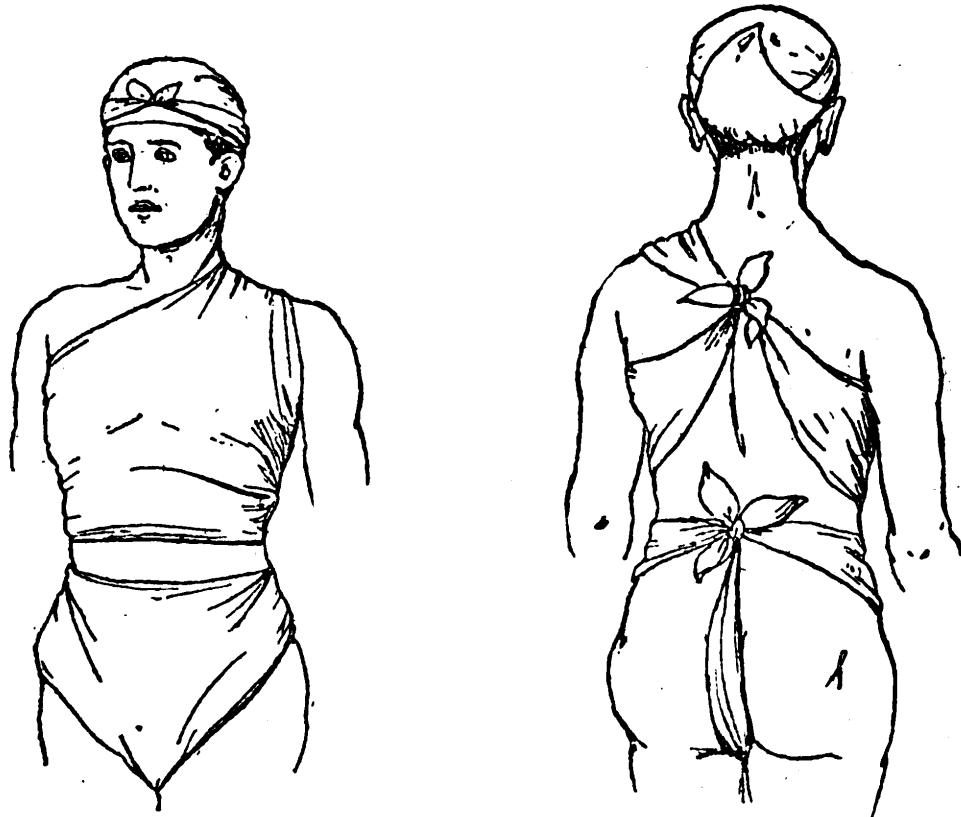
Обвязка тімени (розвоєним, чотирогранним платком).

Перевязка щоки (двою скісно-зложеними платками).

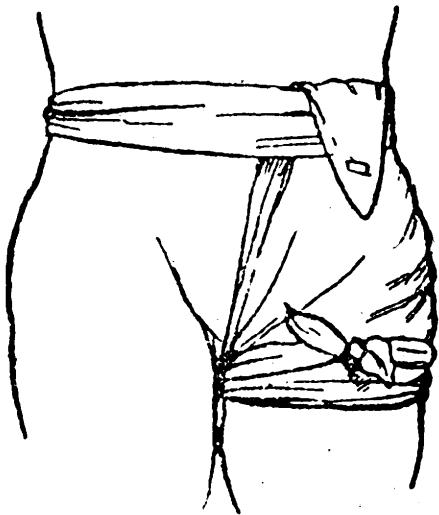

Обвязка потилиці (розвоєним, чотирогранним платком).

Перевязка на голову. — Перевязка на груди. — Перевязка на полові часті. (Скісно-зложеними платками—вид з переду).

Перевязка на голову. — Перевязка на груди.—Перевязка на полові часті. (Скісно-зложеними платками—вид ззаду).

Перевязка на бедро (двома, скісно-зложеніми платками).

(нагнітки) і від того вмер. Кождий чей зрозуміє, що сей бідолаха не вмер від самої тої дрібної рани, затроєне спроваджує або скору смерть через параліж серця, або викликує довготривалу горячкову недугу, з котрої чоловік може вийти, або й ні, а в найлекших випадках викликує в рані погане довге ропінє, спинює і продовжує гоєні рани.

Щож робити, щоб сего не було? Проста річ, треба при всякий рані дбати про се, щоби такі бактерії до неї не зайшли. Само собою розуміється, що найперша річ є покинути сей поганий, старий звичай і пхати до рани такі нечисті річи, як ми вже перше згадували. Подумайте лиш самі, чи може що бути в сьвіті меньше нечисте, як стара павутина, котра може висить вже від Богзна коли і на котрій порохи від замітання, або в стодолі від молоченя, осіли грубою верствою. Таких річей не лиши що не треба давати, але треба подбати о те, щоб усунути з рани все нечисте, що там случайно попало і не допустити, щоби там пізнійше зайшло. Кождий чоловік, котрий заходить ся коло того, щоби подати при якій небудь рані хорому якусь поміч, повинен попри все приступати до того з **чистими руками**, значить, повинен добре обмити собі руки, щоби власними руками не заразити тої рані. Відтак треба конче вичистити саму рану. Скоро нема що іншого то змити рану чистою водою і перевязати чистою хустиною. Але се робить ся лише в конечності, бо і чиста вода і найчистіші біла хустина не є і не можуть бути вільні від ріжних зароднів або бактерій. Тому в кождій порядній хаті повинна бути чиста аптикарська вата і 2% карболева вода від випадку. **Рану треба змити ватою**

змоченою в карболевій воді, відтак дати на ню кусник йодоформової гази, відтак верству сухої вати і обвязати опаскою. Одним словом треба способом **антисептичним**, то значить **протигнильним**, заходить ся коло ран.

Сей антисептичний спосіб лічення ран є дуже великим і цінним здобутком людськості, і від коли сего способу уживають, від тоді стало закажене крові чим раз рідше. Антисептичних ліків є дуже богато як: карболъ, йодоформъ, лізольъ, субліматъ, квас боровий. З давнішіх ліків є звісна арніка, тому нераз єще й тепер тримають її в дома і уживають до змивання ран, але сей лік є дуже слабий і не заступає карболю і йодоформу.

Обовязком кожного съвідомого чоловіка, головно батька родини, закидати всілякі бабські ліки, ломити з старими пересудами, а примінити ся до нових, усталених вже здобутків науки і заходити ся коло ран так, як се роблять інші розумні люди і як ми отсе лиш що розказали.

Кровотоки.

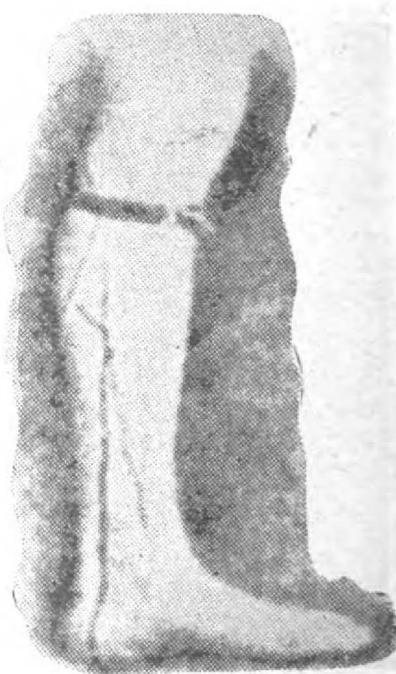
Знаємо усі, що в тілі нашім кружить теч, котра називає ся кров. Є то дуже важний чинник тіла, бо містить усі потрібні для відживлення хемічні складники. Кров становить одну тринайцяту частину тягару цілого тіла. Утратити більшу скількість крові є для житя небезпечно, бо настає неминуча смерть. Тому з поконвіку люди знають, що всякі кровотоки повсталі з яких небудь причин треба спинити і мають на се різні способи.

Кровотоки можуть бути ріжні, се залежить від того, яке є ушкоджене і звідки тата кров пливе.

Треба знати, що кров оббігає ціле людське тіло під тиском серця, котре працює безупинно, як яка помпа. Кров від серця до ріжних частин тіла пливе кровоносними судинами, так званими буючками (артеріями). Ті буючки розгалужують ся

Кровоток з буючки.

Кровоток з жили.

відтак чим раз більше, а в кінці творять ся з них так звані **волосковаті судини**. З тих дуже дрібненьких судин збирає ся кров до знов грубших судин, котрі звуть ся **жили** і ними вертає кров назад до серця. Скорі хто ушкодить собі чи то буючку, чи жилу, чи волосковаті судини, то з них повстає так званий кровоток. Найбільше небезпечні є кровото-

ки з бючок, бо в них стоїть кров під безпосереднім тиском серця. Меньше небезпечні є кровотоки з жил і волосковатих судин. **При кровотоці з бючками випливає кров лучем, як з якого водограя.** З жили спливає поволи. З волосковатих судин лише просякає.

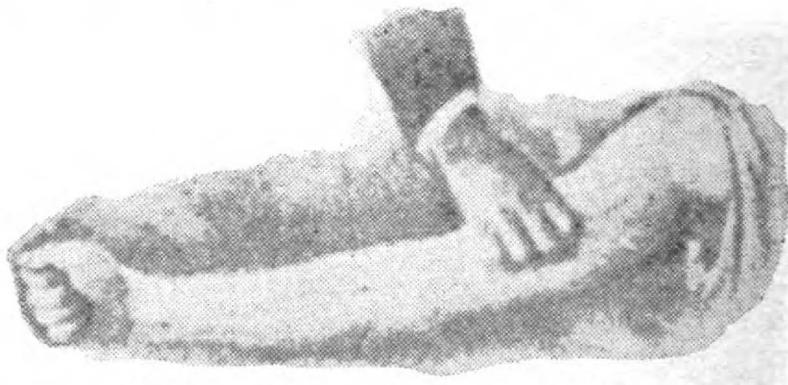
Обовязком кожного чоловіка є помочи другому в нещастю, а при кровотоках є така поміч і то скора дуже конечна, бо через розумне поступова-

Утиск пальцем на шийну бючку.

не можна нераз свому ближному навіть жити уратувати. Скоро проте хтось в який небудь спосіб зранить ся і з тої рані тече кров, то першим нашим старанем буде **не допустити, щоби та кров даром спливала.** Перше всего треба на се звернути увагу, щоби місце, з котрого тече кров було вільне від всякої одежі. Обмивши собі руки на чисто, по змозі в карболевій воді, стараємося через стиснене спинити уплів крові. Тому даемо на рану газу йодоформову, а як її нема, то звичайну вату

(котра повинна бути в кождій хаті), а відтак обвиваємо рану сильно опаскою. Через таке постуроване ми є в стані завсігди затамувати кровоток з жил, волосковатих судин і менших бючок. Не так то буває, як зістане ушкоджена більша бючка. Ми бачимо тоді, що мимо нашої перевязки і стисненя опаскою, кров таки дальше перетікає. Тоді треба висше зраненого місця сильно стискати. Се робить ся або рукою або пальцями, або якою опаскою. Такі обвязки робить ся або через чисте сильне перевязане або при помочи якої скрутки або праси. Найліпше надають ся до того ужитку

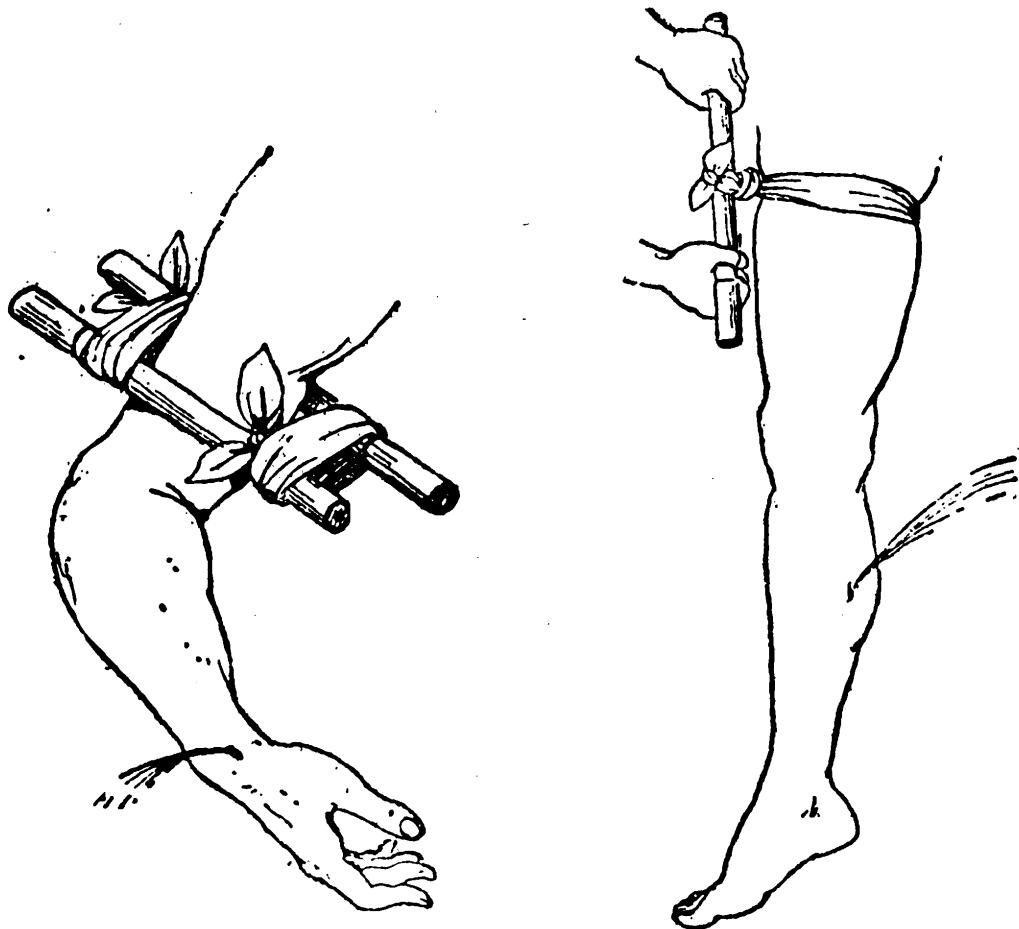
Утиск пальцем на раменну бючку.

шлийки від сподень, котрі мають в собі гумові, пруживі волокна. Скоро таких на борзі нема, то можна ужити яку небудь хустину або опаску з полотна, котру можна зробити прим. з сорочки ушкодженого і т. п. Є се дуже важна річ знати такі подробиці, бо таке ушкоджене лучає ся дуже часто не конче в дома, але прим. в полі, в лісі, на проході, ловах і т. и.

Порадивши собі так в першій хвили, треба зараз шукати лікарської помочи, бо таке стиснене не може довше тривати як 1—4 годин, інакше

може настути так звана гангрена (відумерте) підвязаної частини тіла.

Кровотон з уха є дуже тяжкою появою, бо повстає при зломаню костий черепа. Такого хорого треба зараз покласти до постели, а голову

Спинюване кровотоку при по-
мочи праси.
(При кровавленю в області го-
рішніх кінчин).

Спинюване кровотоку при по-
мочи скрутки. Можна приміни-
ти на всіх кінчинах (руках
і ногах).

уложить високо. До уха не давати нічого, лиш кусничок йодоформової гази або вати. На голову поставити оклад з леду і послати зараз по лікаря.

Кровоток з носа є звичайно без великого значіння. Меньші кровотоки устають самі без ніякої

помочи. При більших кровотоках треба хороого положити в спокою і давати зимні оклади на голову, карк і ніс. Звичайно кажуть полокати ніс алуном, або чистою зимною водою, але се неконечне. Ліпше вложить при сильнім кровотоці до ніздря кусниквати, гази йодоформової і в той спосіб кровоток затамувати. Дуже сильні кровотоки потребують лікарської помочі.

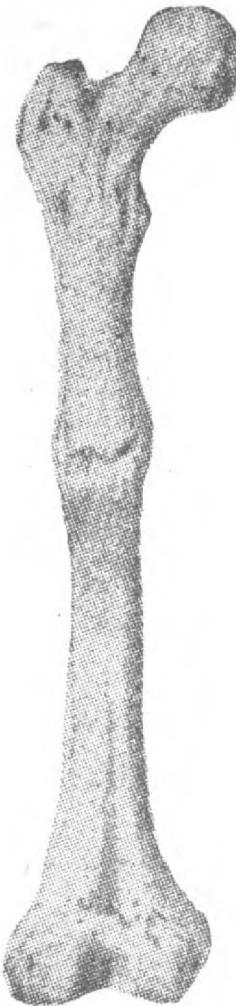
Кровоток з груди і жолудка. Хорі на сухоти легких і на прищі жолудковий дістають часто сильні вибухи крові з уст. Скоро се стане ся на улици, то треба таких хорих **перенести** зараз до дому і положити до постелі. Такі хорі мусять лежати дуже спокійно і не вільно їм навіть говорити. Скоро є під рукою лід, то давати їм ковтати малі кусники леду, а ні, то зимну жерельну воду з солию. Возити хорих до лікаря під час вибуху крові не вільно, лиш треба завізвати лікаря до дому.

Увага: При всіх кровотоках добре є робити зимні оклади (мішок з ледом) на місцях (шию, ніс, живіт, груди), з яких кров добуває ся.

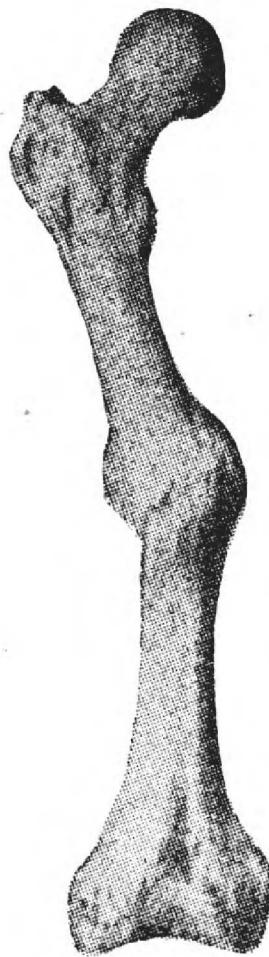
Зломані кости.

Кожда кістъ може під впливом якоїсь внішної сили, удару, або через упадок на землю, ударене о який твердий предмет і т. д. зломити ся. Найчастійше ломлять ся кости рук і ніг. При зломаню пересувають ся звичайно відломки костій і вже не раз з першого віншного погляду можна пізнати зломане. Всяка зломана кість зросте ся назад через те, що довкола зломаного місця витворює ся нова кістяна маса. Треба лише відломки уложить так,

щоби вони зросли ся просто, а не криво. Се очевидно є робота досвідного лікаря. Скоро лікарської помочи нема зараз, то є конечною річию заложити хорому так звану **тимчасову перевязку**. Хору руку або ногу треба уставить так, щоби вона була в виді своїм подібна до здорової частини,

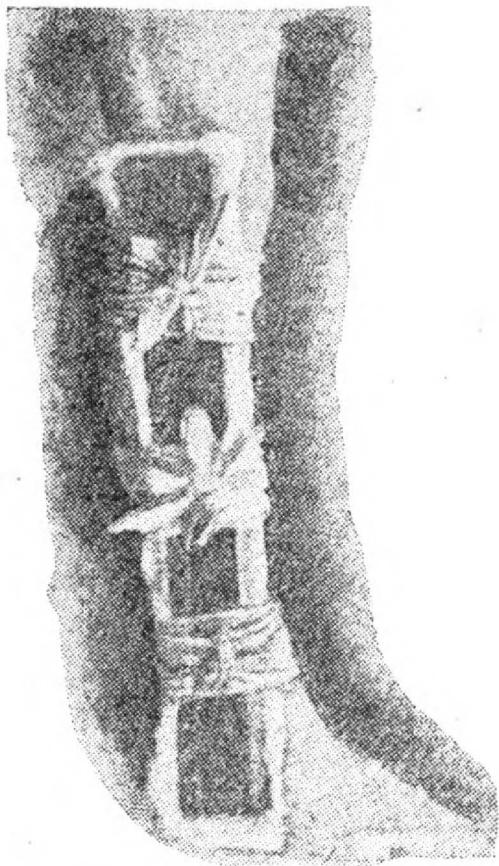
Добре зложеня кістя.

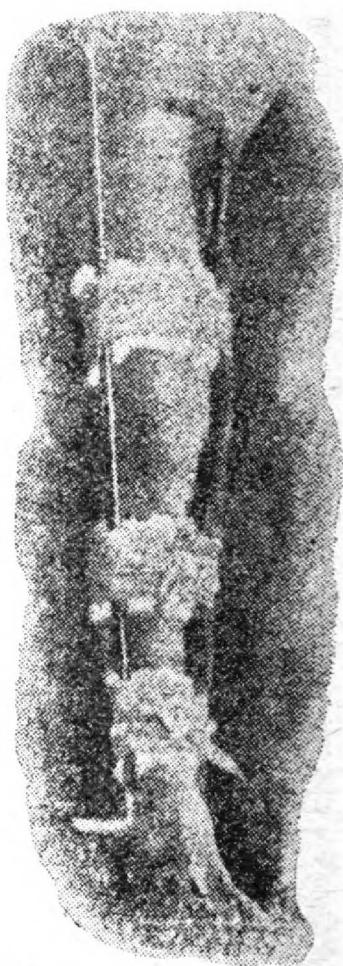
Лихо зложеня кістя.

всякі зрушуваня, натяганя і таке інше не вільно робити. Сим можна радше хорому пошкодити, як помочи. Перше всього треба здіймити всяку одіж зі зломаної частини, в разі болів можна її попороти або і порізати ножицями або ножиком. Від-

так обвиває ся хору руку або ногу бавовною або чим іншим м'яким і дає ся по обох боках так звані шини до укріплення, довкола обвязує ся хустинкою, полотном, мотузками і т. д. Найліпші шини є з ґонтів, але в разі браку можна зробити їх собі з

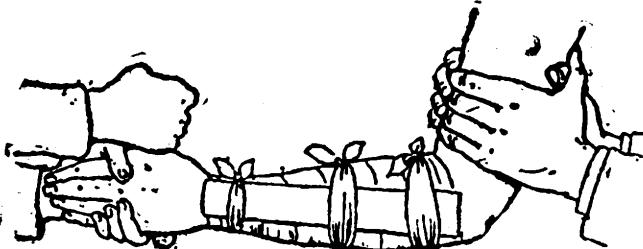

Тимчасова перевязка
з ґонтів.

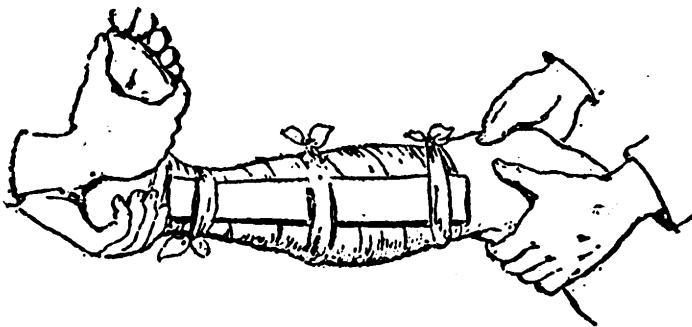

Тимчасова перевязка з
лісочки і парасоля.

папендейлю (з книжки, пуделка), бляхи, кори, а як нема що іншого то з чого будь, що під руку попаде, як: парасоль, лісочка, кохля кухонна і т. д. Руку добре є відтак уложить в так званий **тембляк**,

Закладане шин на зломане передрамя.
(Двох людей нехай тягне зломану кінчину в противні сторони).

Закладане шин на зломані підстегня.
(Двох людей нехай тягне зломану кінчину в противні сторони).

хустку зложену в трикутник і обвязану довкола шиї. По заложеню аж такої тимчасової перевязки можна хороого съміло везти чи до дому, чи до лікаря, чи шпиталю.

Звихнене.

Коли кому по якімсь нещасливім випадку який сустав сильно спухне і рухи в нім стануть обмежені, то можна припускати, що в суставі тім наступило звихнене. Є у нас по селах поганий звичай, що в разі такого випадку зараз беруться люди натягати руку, чи ногу, ніби то, щоби уставити на місце зрушені частини. **Сего не повинно ся безусловно робити**, бо хто добре не знає будови

людського кістяка, той не може знати, куди що і як іде, куди яка кісточка належить, тому через невмілу поміч замість справді помочи може радше пошкодити. Такому хорому треба лише прикладати зимні оклади на спухнений сустав і уложить його спокійно аж до прибутия лікаря. Скорі поміч в дома є неможлива, або нема близько досвідного лікаря, то можна хорошого візвезти і даліше (пр. до шпиталю), але треба зі звихненими частинами так поступати як зі зломаними, то є зробити так звану **тимчасову перевязку**.

Попаренє і спаленє.

Попаренє повстає через діланє на нашу скіру якого горячого плину, а спаленє є наслідком ділання поломіни огня. Лекші попареня і спаленя гояться звичайно самі від себе. Тяжші знов бувають нераз дуже небезпечні, бо наука уче, що як одна третина скіри є ушкоджена через попаренє або спаленє, то чоловік не може жити і мусить гинути. Тому неможна ті річи собі легковажити. Кілько то вже було нещастя від легкодушної неосторожності. Ось вилізе дитина на пріпічок, вхопить за баняк з горячою водою, виллє на себе, тай нещастє готове. Або кілько нещастя було вже від нафти, пукне лямпа обіллє кого. Кілько то разів лучило ся, що займе ся одіж найчастійше у жінок. І так нераз жінка спалахотить як сувічка. Або від бензини. Возьме ся хтось вечером при сувічці чистити плями з річий, а треба знати, що бензина експльодує, займе ся, бухне полумям, запалить одіж і те саме нещастє. А щож

вже говорити при пожежах, експлозіях (вибухах) по фабриках і т. і.

В таких випадках треба не тратити голови, а старати ся як найскорше загасити горіючу одежду. Найскорше гасне полумя, як спинити йому приступ воздуха. Проте найліпше є таких нещасливих кинути на землю, нехай качають ся по землі і кинути на них яку плахту, ліжник, ковдру, подушку, в разі потреби яку свою одежду, опанчу, заортку і тим способом спинити доступ воздуха. Відтак обмити нещасну особу зимною водою.

Кожде попарене або спалене місце є дуже болюче, а біль усмирює ся через намашене товщом, оливою, олієм, маслом; добре є також приложить скробану сиру бульбу.

Рани від попарення і спалення гоїть ся так як інші рани. Дає ся на них йодоформову ґазу, або порошок, бавовну і перевязує ся. В новійших часах видумали для таких хорих лікарі новий рід ґази, которую дістаеться в аптиці готову, а зве ся вона ґаза від опарення або спалення. Повставші міхурі не порадно самому проколювати, а ліпше се лишити лікареви. Скорі велика частина скіри є ушкоджена, то такого хорого кладе ся до ванни (зимої купели).

Уваги: 1. Місця попарені їдкими кvasами (сірчаним, салітровим, сільним, карбольним) належить облити розтонченим (розпущенім з водою) лугом, як розтвором: двуугляну содового, магнезії, валяного молока, миловиня, алькалічною водою, крейдою (розтвореною в воді).

2. Місця попарені їдкими лугами (гризким валном, гризкою содою, або гризким амоняком) належить полити розпущеніми кvasами: лімонядою, одтовою водою.

3. Місця попарені валном не обмивати водою, але оливою.

Затроєнє.

Розпізнати на певно затроєнє буває нераз доволі тяжко. З більшою або меньшою певностию можна припустити випадок затроєння, коли нечайно дістане тяжкі забуреня проводу кормового, сильне блюванє (рвоти), розвільнене і появи нервові, як безпамять і корчі. Ще більше підозріне є тоді, як хтось дістане такі появи по ужитю чогось такого, о котрім знаємо, що має отруйні прикмети.

Коли знаємо на певно, що якась отруя є в тілі, то перш усього, заки прийде фахова лікарська поміч, треба старати ся по змозі як найскорше усунути отрую і її зробити нешкідливою, а відтак треба старати ся побороти перші небезпечні появи затроєння.

Усі затроєння викликають більше меньше появі острого катару жолудкового і кишкового, проте виступає, як сказано, блюванє, сильне розвільнене, а нераз і корчі в лицях, як при правдивій холері. Деколи долучають ся поважні появи нервові, біль голови, заворот, безпамять.

Через блюванє і розвільнене виходить отруя з тіла, тому треба (скоро таких появ єще нема) викликати їх штучно. На блюванє не вільно давати лише при затроєнню **квасами і лугами**. Скоро затроєний стратить память, то дати йому зимні оклади на голову, натирати груди і живіт зимною водою, аogrівати теплими фляшками. Лице натирає ся оцтом, француською горівкою, кольонською водою, ноги гірчицевим спірітусом. Скоро затроєний тратить память, будити його до житя через піддерживанє съвідомости кликанем, розмовою, а

внутрішно подає ся чорну каву, коняк, або кроплі Гоффмана.

Затроєнє може бути умисне або пришадкове. Умисне затроєнє є найчастійше з заміром самоубійства. Такі випадки є зглядно дуже тяжкі, бо самовбійці нарочно беруть много отруї. Хорі такі потребують безусловно помочи лікарської.

Найчастійше є затроєння пришадкові, а лучають ся у нас вони від уживання їдких грибів, деяких їдких ягід (вовча ягода), чемериці, вирісток кільчачої бульби і т. д.

Уваги: 1. На затроєнє аршеніком давати вапняне молоко, миловине, попіл з водою, молоко, білок. Викликати (коли сами не прийдуть) штучні рвоти в той спосіб, що лоскоче ся горло пальцем або пером, або випити богато літної води (з оливою, маслом, гірчицею) і натискати відтак жолудок.

Не вільно давати квасних напоїв.

2. На затроєнє їдкими лугами давати оцет, лімоняду, винний камінь (порошки мусуючі), молоко, оливу, білок.

Не вільно штучно викликувати рвотів.

3. На затроєнє грибами давати танін (гарбник, лижочку на $\frac{1}{2}$ літри води) або міцну чорну каву, чай, відвар з дубової, або вербової кори.

Викликувати штучні рвоти.

4. На затроєнє етером (нафтою, лігроїною, бензиною), давати молоко, білок.

Викликати штучні рвоти а відтак давати чорну каву.

5. На затроєнє їдкими квасами давати розтончені алькалії пр. двуугліян содовий, магнезію, крейду, вапно зіскробане зі стіни, миловине, попіл; дальше молоко, оливу, білок. Добре є проковтувати лід.

Не вільно штучно викликувати рвотів.

6. На затроєнє зелению міди (гріншпаном) давати молоко, білок, вапняну воду, магнезію. Викликувати штучні рвоти. Проковтувати лід.

Не вільно давати оліви, товщи або квасковатих напоїв.

7. При затроєні **мясною отруєю** (несвіжим мясом), морфіною, нікотиною (тютюном), песьою вишнею поступати як при затроєні **грибами**.

8. На затроєні **сірниками** (фосфором) дати ложку звичайної, простої терпентини. Викликати штучні рвоти. Проковтувати лід.

Не вільно давати молока, товщи, або оліви.

9. На затроєні **хльороформом** давати молоко, білок. Штучні рвоти. Нюхати оцет, сальміяк.

Відморожене і замерзене.

Лічене відмороження буває всіляке. При легкім відмороженні треба в першій хвили натерти відморожені місця в зимній кімнаті снігом і аж пізніше перейти до теплої хати. Відтак натирається такі місця звичайною йодиною. При середнім відмороженні, коли є міхурі, протинається їх (очевидно се робить лише лікар) і дається масть на відморожене з **живого срібла (ляпісу)**. При найтяжчішім відмороженні, коли настуਪить гангрена, жде ся, щоби згангренована частина відграничила ся. Зразу кладе ся оклади з **квасної води**, пізніше, скоро тіло вже розранить ся, лічиться так, як кожду іншу рану. Коли однак показується, що гангрена іде далі і не відграничуючися від здорового тіла, то немає чекати, доки настуਪить горячка і закажене крові, але **завчасу треба піддати ся операції** і дати собі відняти відумершу частину тіла. **Інакше смерть неминуча.**

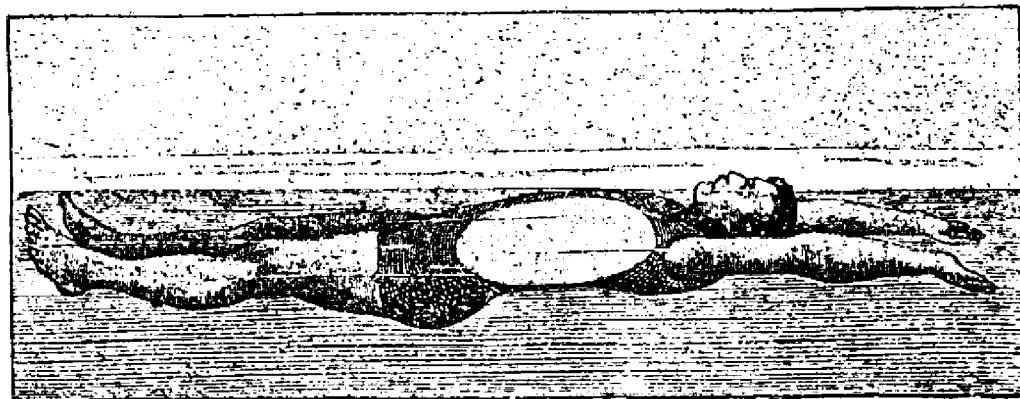
Скорі хочемо **відратувати замерзлого чоловіка**, то перш усього треба знати, що не можна його відразу і скоро загріти, лише треба робити то постепенно. Не вільно проте вносити замерзлого до

тешлої кімнати, лише до неогрітої (шопи, стодоли). Відтак треба його цілого натирати снігом або зимною водою, а по довшім натиранию дати до літної (**а не теплої**) купелі. Скоро замерзлий починає вже проковтувати, то треба дати йому покріпляючі ліки (вина, чорної кави), а лікарі вприскують звичайно під скіру етер або камфору. Літну купіль треба повторювати, аж доки не дійде ся до теплоти 30 степенів. Тоді аж можна хорого положити до теплої постели. Щоби охоронити руки і ноги від гангрени, треба дбати про се, щоби кров у них не застоювалася, щоби легко спливала. Коли мимо усього гангрена показала би ся, то треба її лічити так, як ми вище описували. До сего треба лікаря.

Увага: Відморожені частини тіла (руки, ноги, пальці, уха) осторожно брати до рук, бо вони замерзлі, є кружі і легко ломляться ся.

Утоплене.

Скоро хто зайде в небезпеку можливого утоп-

Добра позиція потапаючого.

леня, то повинен витягнути ся як струна і положити ся горілиць (на взнак) на воду, руки треба

протягнути поза головою, голову подати в зад, **щоби уста виставали з води.** При тім треба втягнути в себе до легких як найбільше воздуха. Треба знати, що вода може удержані тіло людське на своїй поверхні довший час. Скоро хто неспокій-

Лиха позиція потапаючого.

ний кидає і **виставляє руки поверх води**, то той мусить з цілою головою пірнути і через се дусить ся.

Хто хоче ратувати потапельника, той повинен перш усього здати собі справу, чи уміє достаточно пливати, чи ні? Як не вміє пливати як слід, то най не кидає ся без розваги на ратунок, бо не

знати, що хоч потапельник був навіть довший час під водою і не дає жадного знаку життя, можна його ще через розумне поступоване, **котре треба навіть через кілька годин робити**, довести до життя. Насамперед отвирає ся йому добре рот через відтягнене долішної щоки, всаджує ся глибоко палець до рота і вичищує ся його з намулу, піску і води. Відтак **скобоче ся пролик** і старає ся довести до того, щоби потапельник **зблював ся**. Тіло кладе ся животом на спід і підсуває ся в околицю жолудка жмуток звиненої одежі. Тепер розпочинає ся так зване **штучне віддиханє** (гляди стор. 32).

Увага: Щоби вода виляла ся з легких потапельника, покласти його поперек колін і ударяти в плечі. Коли хорий верне до памяти, тепло його прикрити, та дати випити чаю, кави, коняку.

Поражене громом.

Люди громом поражені падуть звичайно відразу мертві на землю. Одіж буває в тім місци, де грім поразив, роздерта, краї осмалені. На тілі може не бути ніяких слідів ушкодження, часто лише незначні здертя насірня. В деяких випадках лукає ся осмалене волося, дірки в скірі, більші або менші рани, з часта знаходять ся цікаві червоні фігури, котрі виглядають, як розгалужене дерево. Часом лукає ся, що удар громовий був так сильний, що кинув когось кілька метрів дальше, так, що при тім може повстati зломане кости, рани і інші ушкодження.

Скоро люди поражені громом не зістануть відразу на смерть забиті, то окажують звичайно появі **стрясення мозку**. Появи сеї недуги є: безпам'ять,

слабий живчик (пульс), ослаблений віддих, бліде лице і зимна скіра. Мимо сего тяжкого стану є надія на цілковите вилічене такого хорого дуже велика. По коротшім або довшім часі, часом аж по кількох днях, приходять хорі назад до пам'яті, нераз без ніяких хоробливих наслідків. Але нераз, і то на жаль дуже часто, бувають вони спарадіжовані (відійме їм цілий бік, ногу, руку і т. д.) нераз стратять мову, або окажуть місця без чутя, часом знов терплять на великі нервові болі. Сі зміни можуть бути однак під дуже совісною опікою лікарською з часом вилічені.

Скоро хочемо подати першу поміч пораженим від грому, то треба поступати ось як:

Перш усього треба усунути сю стіснячу одіж, щоби хорий міг свободно дихати. Відтак треба старати ся по змозі привести недужого назад до пам'яті. В сїй цілі бризгає ся йому лице зимною водою, голову ставить ся низко, тіло натирає ся водою, оцтом і т. п.

Рівночасно дає ся хорому нюхати побуджуючі ліки (амоняк, сальмяк з аптики) і робить ся йому левативу з соли і оцту. Скоро хорий може проковтувати, то дає ся йому побуджуючі краплі (звісні є краплі Гофмана, 10 капель на цукор або ложку води). Скоро нещастє стало ся в вузкім, замкненім місці, прим. в хаті, то треба хату зараз провітрити, або винести хорого на свіжий воздух.

Більше не радимо ні кому робити ніяких інших заходів, лиш постарати ся як найскорше оумілу поміч лікарську. Лікаря треба закликати до дому, а не везти хорого до него, як то нераз буває, милями. **Через те стан хорого погіршується!**

Хто хоче остеречи ся від небезпеки удару громового, той по змозі най не виходить під час бурі в поле, а як кого вже захопить в полі буря, то той най не хоронить ся під дерево (можна стати найменьше 10 кроків від найдовших галузей дерева). Так само не добре крити ся під стирти, обороги, як також ставати побіч стовпів телеграфічних. Не добре є також дуже бічи, а найлішче є **прикучнути (сісти) на вільнім місці, а навіть положити ся.**

Під час бурі в хаті треба уважати, щоби не було протягу, хоч добре є, щоби свіжий воздух заходив, можна проте отворити одно вікно, але замкнути двері.

Звісно, що всякий метал (зелізо і т. п.) притягає електрику, проте не добре є дотулювати ся ніяких металевих проводів, дротів, рур і т. д. (це важне для мешканців міста), а найнебезпечніше є дотулювати ся телеграфічних і телефонічних приладів. Тому під час бурі ті уряди не повинні функціонувати.

Дуже часто ударяє грім в накопичені збіговища людей, по церквах, жовнірських бараках, та в рухаючі ся дзвони дзвіниці. (Проте дзвонити на „гвалт” під час бурі є небезпечно).

Віддавна вкоренив ся між людьми звичай пораженого громом **обліплювати глиною або вкопувати по голову обнаженого в землю**. Ся робота є цілком без ціли, воно нічо не помогає, тому пора закинути сей пересуд.

Увага: При ратуванню пораженого електричним током не дотикати ся голими руками дротів, або навіть самого пораженого, але вперед обвинути руки бодай сухою одіжиною чи сухим платком.

Зімлінє.

Зімлілу особу треба сейчас старати ся привести до пам'яти, а до того конечно є, щоби кров назад підійшла до мозку. Тому не добре є підносити зімлілих головою до гори, лише їх уложить так, щоб **голова була низше**. Найліпше є підложить своє коліно під крижі, головно, як се стане ся десь не в мешканю, лише. прим. на цвінтари (під час похоронів), в церкві, якім публичнім льокали (на зборах) і т. д. Відтак треба зараз звільнити недужого від всеї утискаючої одежі, отворити вікно, або винести хорого в літі на двір і кропити зимною водою по лиці і грудях. Чоло, лідки і підошви натирати оцтом, котрий дає ся також нюхати. Ліпше ще є дати нюхати **амонік**, як ся має його під рукою. Скоро зімлілій прийде до съвідомости і може вже проковтувати, то треба дати йому напити ся чорної кави, або гербати і дати зажити 30—40 капель Гофмана. Зімлілого не вільно пустити самого до дому, лише треба його занести, а що найменьше підвести, обсявши його за стан.

Увага: При епілепсії (падачці) поступати з хорим як при звичайнім зімлінню.

Зачадженє.

Скоро хто зачадить ся, або, як кажуть, загорить, то се походить від того, що надихає ся трійливим газом, котрий називає ся **окис угля** і творить ся при паленю. Газ сей відходить звичайно комином і є через те непшкідливий. Скоро згорне ся грань до купи, можна його побачити, як він горить синою поломінію. Доки кагла (затула, шу-

бер) не є замкнена, то сей гас не дістає ся на хату. Але, як заткає ся завчасу каглу, а в печі лишить ся досить неперепаленої добре грани, котра ще тліє, то при тім творить ся той убійчий газ і мішає ся з воздухом. Як двері і вікна є щільно замкнені (як се буває в зимі), то воздух в хаті затроює ся. Часом буває, що через потріскану піч перейде дещо газу до хати, а деколи вітер заверне його з комина. Сей газ є також складником газу до палення (съвітляного газу). В містах, де съвітять тим газом, лучає ся, що рура десь в хаті або під підлогою трісне, або хтось забуде закрутити кран („когута”, закрутку від рури) і через те найде газ до кімнати. Скорі люди в такій комнаті сплять, то затроюють ся.

Хорі зачаджені виглядають так: Лице дуже червоне, віддих тяжкий і хрипливий, хорий лежить без памяти. Буває нераз що більше осіб в тій комнаті зачадить ся і після того, хто більше, або менше надихав ся того газу (се залежить від того, де хто лежав, чи близше печі, або вікна або дверей), то можна знайти декого вже зовсім мертвого, декого при житю але без памяти, а дехто має лише сильний біль голови і блює.

Як заходити ся з такими хорими? Перше всього **треба винести їх на съвіжий воздух**. Коли хорий ще дихає, вистарчить се, щоби хорий прийшов цілком до себе. Скорі хорий не дихає, то треба йому помочи через **штучне віддиханє**. При тім треба його ще в інший спосіб подражнювати, натирати зимною водою або оцтом, зливати на нього воду, поставити на лицьки гірчицю, дати нюхати острі

річи (амоняк) і т. д. Як се все не помагає, то можна пустити кров.

Скаженина.

Скоро кого укусить скажений пес (або кіт, вовк, лис і т. д.), то треба рану сейчас **витиснути** і переполокати добре чистою водою. Відтак треба її **випалити розжареним до ясності зелізом**. Випалене таке може мати добрий наслідок лиш тоді, коли його зробить ся зараз безпосередно по укушеню, доки єще отруя скаженини не пішла даліше до крові.

Одинокий певний лік проти скаженини є **щепленє сировицею** проти скаженини. Лічене таке переводить ся в осібних до того закладах, котрі знаходять ся лише по найбільших містах. В Галичині є лише один такий заклад проф. Буйвіда в Кракові. Там треба відсылати хорих шідозрілих о закажене скаженою і то **як найскорше по випадку**.

Позірна смерть.

З причини висше описаних нещасних випадків буває нераз, що хтось не дає ознаків житя, а прецінь в такім чоловіці ще серце слабо бє ся і є ще можність привести такого нещасного назад до житя і здоровля. Такий випадок може настути у потапельника, раженого громом, зачадженого, затроєного, удушеного (повішеного) і т. д., проте не треба ніколи тратити надії і зараз без проволоки брати ся до ратунку. Нема що чекати, аж прийде умієтна лікарська поміч, бо кожда хвиля дорога. Вправді ратунок такий вимагає великої терпеливості.

ливости, праці а навіть муки, але наслідок такої роботи може бути дуже хосенний і варта підняти ся того великого діла.

Спосіб, в який можна привести позірно помершого до життя є так зване:

Штучне віддиханє.

а робить ся воно ось як:

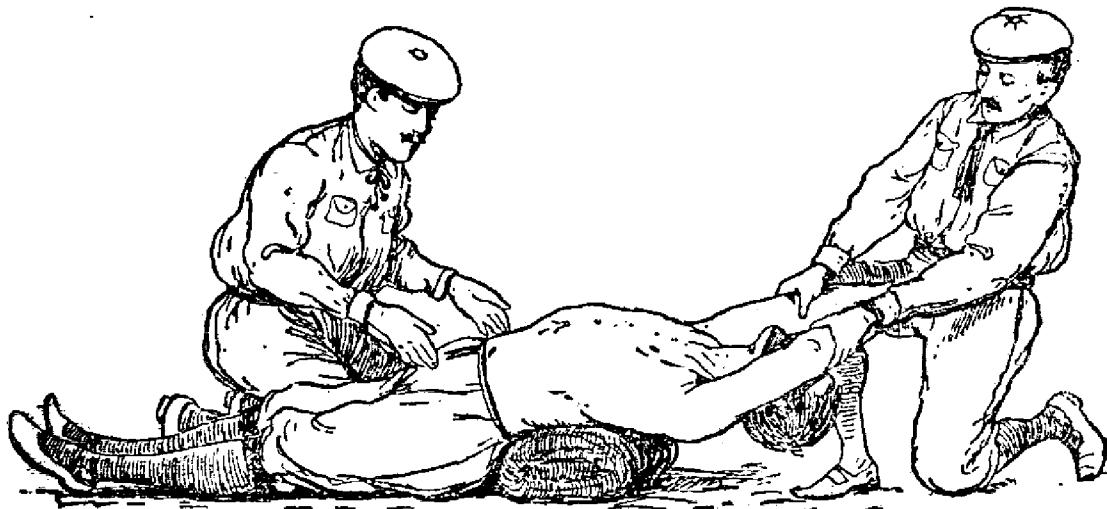
До того є різні способи. Скорі є двох або більше помічників, то один тримає отвертий рот щоби язик не западав. Тіло обертає ся на знак

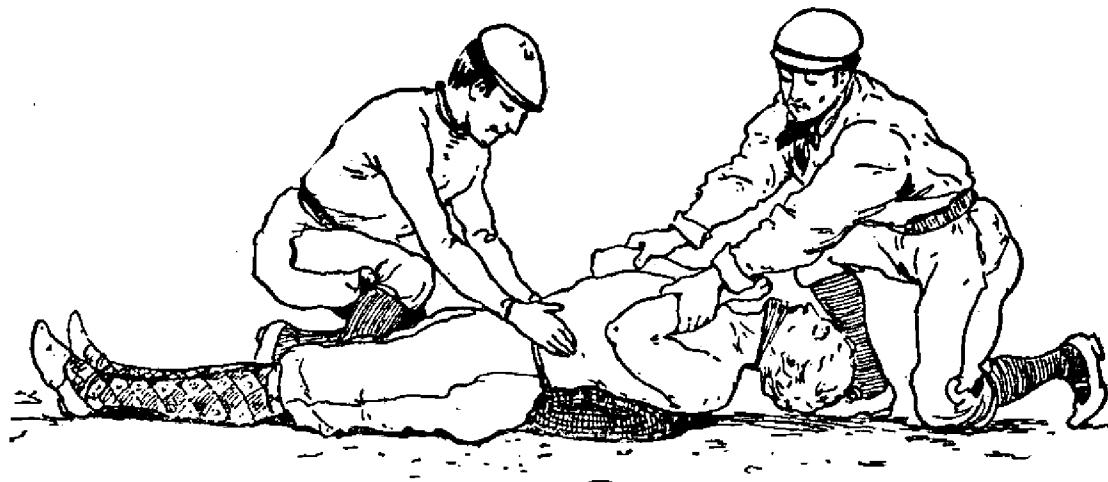
Штучне віддиханє через утиск грудної клітини.

і двох протягають руки позірно помершого все до грудної клітини і поза нею, а третій рівночасно підтискає його попід груди. В разі потреби може се робити оден чоловік, як се бачимо на образках. Так треба робити довший час, доки нещасний не зачне сам дихати. Як є лиши один ратуючий то може робити також так: най клякне біля него, або візьме його клячучи між ноги, і най починає по боках кліти грудної з цілою силою, подаючись наперед, тиснути, посугаючи руки все до гори. Діставши до гори, треба раптом руки піднести і знов з долини

другий раз тиснути ідучи до гори. Так треба робити також довший час, щоби через те дошрова-
дити клітину грудну до самостійних рухів і побудити через се позірно умершого до правильного

Штучне диханє: — вдих.

Штучне диханє: — видих.

віддихання. В такий спосіб ратує ся від смерти, а в роботі не треба уявляти і знеохочувати ся, бо ще по кількох годинах можна навіть дійти до дуже доброго висліду.

Треба лише знати, як взяти ся до діла, бо кілько то людий у нас марно гине через те, що ніхто з окружения не вміє подати їм відповідної розумної помочи.

Увага: Др. І. Лямберг осьтак подає спосіб переводження штучного дихання:

1. Покласти хорого, якого одіж розпнита, рівного на землі, або столі і підложить під плечі звинений в валок плащ, чи що інше подібне.
2. Витягнути йому язик і привязати до бороди.
3. Станути позаду хорого, вхопити його обома руками за передрамена низше ліктів і тягнути їх до себе поза голову хорого так довго, доки не зіткнуться його долоні. Через те розширяються його груди і воздух входить до грудей (штучний вдих).
4. Відтак відвести рамена хорого тою самою дорогою і притиснути їх сильно, але осторожно, до обох боків грудної кліти. Через те знов стискається грудна кліть і воздух виходить з грудей (штучний видих).
5. Коли є хто до помочи, то нехай під час штучного видиху тисне на черево обома долонями, через що видих стає сильнішим.
6. На кожний вдих і видих уживати 2 секунди.

Додаток.

(Після Др. І. Лямберга).

Чужі тіла.

Коли щось впаде або вбє ся:

1. **в горло,** треба скоро всунути до горла правий, **вказуючий палець**, дещо зігнутий і старати ся те тіло виняти, або хоч звільнити; при тім звичайно повстають рвоти, через що чуже тіло може вилетіти або: притиснути хорого грудьми та черевом до твердої підкладки (стола, порога), і кілька разів вдарити його кулаком поміж лопатки.

Не тратити часу, а кликати лікаря зі знайдами.

2. **в ніс,** то сильно сякати, затикаючи здорову сторону носа. Пчихати (заживши табаки). Вприскувати літну воду від здорової сторони носа.

Радше почекати, хочби довго, на лікаря, ніж самому уживати яких приладів.

3. **до ока,** то стягнути долішну повіку, чи відігнути горішну, відтак кінцем хустинки виняти то, що впало.

Коли то, що впало, в самім оці, не витягати його, тільки очо закрити ватою і завязати.

Коли ж до ока дістане ся вапно або груз, то виполоскати його водою з цукром.

4. в скіру, то лиш тоді, коли предмет сторчить з рані, треба вхопити його обома пальцями, чи кліщиками і витягнути; відтак рану перевязати. Коли ж предмет сковав ся під скірою, не вільно пробувати добути його, тільки рану перевязати і полищити в спокою.

5. до уха, то не вільно добувати ніякими приладами тому, бо легко можна зранити тарабанчик і хорій може оглухнути.

Можна вприснути в ухо сікавочкою літної води, а коли в уху є комаха, то вляти до уха літної оливи, а комаха сама випливнє.

6. в жолудок, як гроші, гузики, рідше гвізда, голки, шпильки і т. п., тоді недужому давати богато капусти, хліба, душені бараболі, щоби тим способом ослонити той предмет, аби не подразнював і не калічив стіни кишок і жолудка.

—0—

Домашна аптика.

Порядний господар повинен мати всього по троху в дома, хоч в такій скількості, яка на перший початок є конче потрібна. Сего правила повинен кождий тримати ся, чи то в господарстві пільнім чи господарстві домашнім. Кождий з нас уже в житю досьвідчив, як то прикро і з якими стратами отримані, як чоловік не має того під рукою, що йому зараз треба. Добре би вийшов той господар, котрий, як близне гарна днина і аж пищить іти жати, іде з дому серпи купувати, та верне домів на сам дощ. Або, що варта така газдиня, котра що хвиля бігає, або посилає дитину до склепика купувати за крейцар соли і таке інше. Таке саме

і з недугами і ліками. Нераз треба дати хорому раду зараз, щоби недуга не взмагала ся. Добре то в великім місті, де лікарі на місци, а аптики під боком. Але, що зробить чоловік на селі, що має 2—3 мили до міста. Хоч умирай зараз. Тому подаємо отсей список найважніших ліків, котрі дбалий господар, а головно такий, що має в дома много челяди, повинен чи то всі, чи то в часті мати в дома.

Ліки важніші друковані грубшим письмом.

А м о н я к.
(Amonia).

Біла, сильно-пахуча теч. Дає ся до нюхання зімлілим і з іншої причини позірно умершим, взагалі хорим утратившим пам'ять. Уживає ся також до натирання при болях костій і до закроплювання ран по укушеннях змією, комахами і т. и.

А н т и п и р и н а.
(Antipyrin).

Білий порошок, котрий дістає ся готовий в аптиці в поділених порційках по 0.5 гр. Усмиряє біль голови, головно на підставі нервовій. Уживає ся денно 1—3 порошки.

Вата стерелізована.
(Sterile cotton).

Вата або бавовна стерелізована, то є вичищена від всяких шкідливих зароднів (бактерій). Уживає ся дуже часто при перевязках всяких ран, до окладів і т. д. — Річ незвичайно потрібна і повинна бути в кождій хаті.

Вазеліна.
(Vaseline).

Товщ земний, дуже дешевий. Нечищена зо-всім вазеліна (чорна) уживає ся в господарстві до смаровання возів, шорів і т. д. Ліпше вичищена (жовта) уживає ся до натирання людської скіри або чиста або з ріжними лічничими примішками. Вона є найчастішою підставою всяких аптикарських мастий. Найчистішша (біла) уживає ся на лице, коли скіра тріскає.

Гірчиця.
(Mustard).

Жовтаві зернятка, розтовчені на муку, розпу-щені водою творять тісто, котре розтирає ся від-так на полотні (т. з. sinapisma). Прикладає ся на скіру і пече дуже сильно. Не вільно довго тримати, бо може легко натягнути міхур. Щоби заожадити праці продають по аптіках і дрогуеріях готові плястри (паперові) з гірчицею звані Rigollo. Ужи-ває ся при кольках, усмиряє біль.

Гліцерина.
(Glycerine).

Біла, липка теч. Уживає ся до натирання рук і лица скоро попукає скіра. Також як додаток до леватив, головно у дітей.

Діяхель.
(Co. Lead plaster).

Досить тверда, жовто-чорнява збита в кружок масть. Розтягає ся ножем (розігрітим) на полотні і уживає ся як плястер на боляки, котрі ще не зрілі, щоби скорше нарвали і пропукли. По пукне-

ню боляка треба зараз змити останки масти карболевою водою.

Е т е р.
(Ether).

Біла теч, сильного, але досить приємного запаху. Уживає ся так само як амоніак до нюхання. Можна однак в тих самих випадках ним съміло натирати хорошого (лице, виски і т. д.). Також по узисканю памяти можна давати по кілька капель заживати для піднесення акції серця. Осторожно обходити ся з етером близько съвітла, бо може запалити ся і експльодувати.

Й од и на.
(Iodine).

Уживає ся звичайно яко теч алькоголева (тиктура) або яко олійок товстий (з вазогеном). Примінена дуже часто головно при напухненю желез (шквофлях), волї, пухлиниах окісної (щок) і т. д. Також при проволочних кольках в боці (по запаленях).

Йодоформ.
(Iodoform).

Сильно пахучий, жовтий порошок. Уживає ся до засипування ран як лік дезинфекційний (відкашуючий) і гоючий. Може бути уживаний як **газа йодоформова**. (Газа є то прозора матерія пересяжла тим порошком).

К а п л ї Г о ф м а н а.
(Hoffman Drops).

Жовтаві каплї, котрі дістає ся готові в аптиці, і дає ся по 10—20 в ложці води, усім ослабленим,

по зімлінях, кровотоках і з інших причин утратившим пам'ять і назад до житя вернувшим. Каплі сї мусить мати під рукою кожда акушерка для ослаблених положниць.

Каплі лаврові.
(Cherry Laurel Water).

Є то біла теч, смаку зерен зі сливок або гірких мігдалів. Дають дітям на кашель, а найчастійше уживають ся, яко каплі на кашель з додатком сильних примішок (морфіни і т. ин.).

Каплі ніксові.
(Zinc Sulphate Water).

Жовтава теч, зложена з богато складників. Купує ся готові в антиці. Уживає ся при запаленю очий (споївки очної) коли очі червоніють і закидають. Дає ся кілька капель що дня до ока.

Квас боровий.
(Boric Acid Powder).

Білі криштали, а добре потовчені представляють ся як біла мука. Має прикмети відкажуючі (дезинфекційні). Уживає ся як розчин (ложочку порошку на склянку води) до полокання горла і ями устної при лекшім запаленю, сопуху з уст, попсованих зубах, напухненю щок і т. д. Уживає ся також до змивання очей, а зглядно при браку сильнійшого ліку до дезинфекції ран.

Квас карболевий.
(Carbolic Acid).

Може бути згущений (концентрований) або в воді розведений. Згущений є жовтою острою те-

чию, котра є сильною отруєю, проте непорадно його тримати в дома; розведений в воді представляє ся як чиста, прозора вода. Найбільше уживаний є 2% і такий треба купити готовий в аптеці або дрогуерії. Дуже певний і найчастійше уживаний лік до дезинфекції (відкашения), змиваня, чищення і гоєння всіляких ран.

К о лъ од і ю м.
(Collodium).

Лишка, білява теч, котра має ту прикмету, що на воздухі зараз сохне і твердіє, Давнійше дуже часто уживаний лік до заліплювання всіляких ран, тепер рідше.

Масть борова.
(Boric Acid ointment).

Жовта масть, зложена з квасу борового і жовтої вазеліни. Дає ся як лік гоючий на всілякі рани. Лік незвичайно добрий і часто уживаний.

Масть камфорова.
(Camphorated ointment).

Чиста, уживає ся дуже ріко, звичайно зложена з підкладу товщи, мила і камфори. Усмиряє всякі болі, головно ревматичні є то так званий opodeldok.

Масть ляпісова.
(Silver Nitrate Solution).

Масть краски сірої, уживає ся на ранах, котрі не хотять гоїти ся. Дає ся лише на короткий час, щоби рана зачервоніла, а довше прикладане є непорадне, бо може за сильно випечи. Уживає ся

також замість чистого ляшісу до знищення так званого „дикого мяса”.

М а с т ь с ї р а.
(Ichthyol ointment).

Темна, чорнява масть. Уживає ся на пухлину і стверднілі желеzi. Масть дуже ідка, зложена з ртути і смальцю. Має широке примінене при ліченню сифілісу, однак лише за прописом лікарським.

М е д о к д і т о ч и й.
(Castoria).

Солодкий, темно-червоний плин. Дає ся ложку або дві дітям на прочищене.

М я т к а.
(Peppermint).

Засушене зілє, з котрого робить ся напар і дає ся пiti дітям при забуренях жолудкових.

Надманганян потасовий.
(Potassium permanganate).

Темно-червоні криштали, котрі купує ся готові в аптеці. Лік відкаючий і забиваючий сильно всякий сопух. 2—3 кришталики кидає ся до склянки води, від чого вода стає сильно червона. Уживає ся для полокання уст і до наповнення сплювачок до плотя хорих на туберкульозу легких, щоби зробити бактерії туберкулічні, котрі є заразливі, для окруженя не шкідними.

Н а с ї н е л е н у.
(Linseed).

Уживає ся як товчена мука, з котрої робить ся тісто, котре прикладає ся на болючі, опухлі

місця. Усмиряє сильно біль і прискорює витворене ропи (нарви), а тим самим гоєння.

Насінє цитрове.
(Wormseed).

Дрібоночкі зеренця, котрі потовчені давано давнійше часто дітям на глисти. Тепер уживається найчастійше готові цитрові колачики, котрі продають в аптіках. Таких колачиків дається дітям 2—3 на день, доки не вийдуть глисти.

Олій рициновий.
(Castor Oil).

Жовтавий, товстий олій, котрий дається особам дорослим на прочищене ложку або дві на день.

Олива.
(Oil).

Звичайна, столова олива дається $\frac{1}{2}$ склянки з теплою водою, або виваром румянку на оден гегар до леватив.

Оцет.
(Vinegar).

Домашній, звичайний оцет. Дається нюхати і натирається зімлілих і всяких хорих, котрі хвилево стратили пам'ять.

Плин Бурова.
(Burow's Solution).

Зовсім чиста, як вода теч, звана також квасною водою. Дається до окладів на всякі зачервонілі і запалені місця. Усмиряє біль і розганяє пухлину і тим самим не допускає до роплення. В склад сеї течі входить так званий глинян, ко-

трий є в звичайній глині, тому при згаданих недугах уживають декуди до окладів звичайну глину, але далеко розумнійше є прикладати вату замочену в сїй течі.

Плястер англійський.
(Plaster).

Чорний або рожевий плястер, котрий тне ся ножицями на довільно великі куснички і по змоченню або наслиненю лискучого боку приліплює ся на малі ранки на тілі, головно здертя наскірня.

Плястер липкий.
(Plaster).

Біле, жовтою липкою масою з одного боку на смароване полотно. Кроїть ся ножицями і по огрітю (можна добре нахухати або потримати над кухнею) ліпить ся там, де треба щось до купи зліпити, як пр. малі, тяті рани, менші перевязки і т. д.

Полин.
(Wormwood).

Звісне зілє, котрого вивар уживає ся на брак апетиту.

Помада на уста.
(Cold cream).

Готова, в малих бляшанках тверда помада, котру продають по аптіках. Уживає ся до натира-ння уст, коли вони попукають, найчастійше від вітру.

Ребарбум.
(Rhubarb).

Червоно-жовтавий корінь, котрий тре ся на порошок, або купує ся уже готовий тертий і дає ся

на прочищене ложочку до уст, а відтак попивається водою. Смак прикий, тому дає ся його звичайно лише особам дорослим. Уживає ся при проволочнім, хронічнім затвердженю. Для дітей є зладжена з сего ліку плинна мішанка, котра зве ся урльопок діточий і дає ся малим дітям при грудях на прочищене.

Румяноч.
(Chamomile flowers).

Звісний цвіт з білими листками з жовтою серединою. Можна його назбирати самому в літі, як цвите, або купити в аптиці. Уживає ся дуже часто і в ріжних цілях. І так: малим дітям яко вивар при болях і корчах жолудкових, старшим також в подібних випадках, але найчастійше замість звичайної води при гегарі (левативі). Є також складником так званого ароматичного зілля, котрого вивар уживає ся до окладів при корчах кипкових, головно у дітей.

Сенес.
(Senna).

Короткі листки, з котрих робить ся напар (гербату) і уживає ся на прочищене. Є то так звані, звісні сенесові стручки. Лік уживаний дуже часто між народом, спричинює однак нераз сильне різане в животі, тому не конче порадно його уживати у слабших осіб. Лік сей є головним складником так званого віденського трунку, котрий продають келішками в аптиці на прочищене.

Сода.
(Sodium Bicarbonat).

Білий, сільного смаку порошок. Уживає ся при хоробах жолудка, як: печене (згага), відбиване і т. и. Бере ся звичайно по їді малу ложку впрост до уст і попиває ся водою. Купує ся готову в аптиці лиш треба виразно сказати соди до заживання, бо є ще і так звана сода до прання, котра є отруєю. Повинна бути в кождій хаті.

Спірітус звичайний.
(Alcohol).

Сам чистий спірітус уживає ся доволі рідко. За те з всілякими примішками внутрішно, як каплі, або внішно, як спірітус до натирания і то під ріжними назвами. Спірітус зі солию є то так звана французька горівка, котра уживає ся дуже часто до змивань хорих (пр. при горячці), натираний болючих місць і т. д. Спірітус з ріжними пахучими олійками є то так звана колонська вода. У всіх дуже много часописями захвалених і анонсованих ліках на гостець і т. д. є головним складником спірітус. Так званий Pain Expeler, (звісне між нашим народом натиране „шпелер”), є нішо іншого, лише спірітус з паприкою. З дуже добрым успіхом уживає ся спірітус з примішкою камфори як так званий

Камфоровий спірітус.
(Camphor Oil).

при ріжних болях костей і м'язів. Сей спірітус повинен находити ся в кождій домашній аптиці.

Хініна.
(Quinine).

Є то кора дерева, котре росте в Америці. Уживає ся як лік певний і цілючий при пропасниці. Можна уживати або вивар з кори, котрий є також дуже добрий при хоробах жолудкових, головно, як є брак апетиту, або уживає ся добутий з кори білий порошок (хініна). Дає ся денно 2—3 грами і конче в оплатку, бо смак дуже поганий.

Хльоран потасовий.
(Kali Chloride).

Білий порошок, який є відміною нашої звичайної кухонної солі. Уживає ся, яко розчин розпущений в воді (ложочку на склянку води) до полокання горла. Має прикмети стягаючі, а для дезинфекції, як побіч зачервененя є ще і прищі в горлі добре додати трохи кvasу борового. Треба осторожно з ним обходити ся при съвітлі, бо може експлодувати.

Центурія.
(Centaury).

Звісне гірке зіле, котрого вивар пє ся при хоробах жолудкових і кишкових (брак апетиту, розвільнене у дітий і т. д.).

Цъвіт бзини.
(Elder flowers).

Уживає ся рідко самий, а звичайно як складник до гербати, щоби викликати поти. Так само і

Цьвіт липовий.
(Linden flowers).

котрий є звісний як типовий лік на викликані по-
тів. Уживає ся при горячці, коли хочемо її пере-
рвати. Робить ся звичайно напар і дає ся пити
1—2 склянки на ніч.

Шалвія.
(Sage).

Також звісне зілє, з котрого робить ся напар
і уживає ся теплий до полокання ями устної і горла.
Добре є додати до того напару трохи kali chlori-
cum і квасу борового.

Шляз.
(Mallow).

Вивар з сего зіля уживає ся яко гербата при
всяких недугах грудних, головно лекших катарах
віддихових органів. Пе ся звичайно 1—2 шклянки
на ніч. Шляз є головним складником так званого
грудного зіля і зіля Зебурга.

Спис уміщених ліків.

1. Амоняк.	11. Каплі Гофмана.
2. Антицирина.	12. „ лаврові
3. Вата стерелізована	13. „ ніксові.
4. Вазеліна.	14. Квас боровий.
5. Гірчиця.	15. „ карболевий.
6. Гліцерина.	16. Кольодіум.
7. Діяхель.	17. Масть борова.
8. Етер.	18. „ камфорова
9. Йодина.	19. „ ляпісова.
10. Йодоформ.	20. „ сіра

21. Медок діточий.	33. Ребарбарум.
22. Мятка.	34. Румянок.
23. Надманганян пота-
совий.	35. Сенес.
24. Насінє лену.	36. Сода.
25. Насінє цитверове.	37. Спірітус звичайний.
26. Олій рициновий.	38. „ камфоро-
вий.
27. Оцет.	39. Хініна.
28. Плин Бурова.	40. Хльоран потасовий.
29. Плястер англій-
ський.	41. Центурія.
30. Плястер липкий.	42. Цъвіт бзини.
31. Полин.	43. „ липовий.
32. Помада на уста.	44. Шальвія.
	45. Шляз.

Лев Трещаківський.

Що Іван на тамтім съвітѣ бачив.

Чесні Читателі!

Був то в однім селї славний пияк, але його вже нема, бо витверезив ся. Іван називав ся, но як-то до того прийшло, що коршму покинув, прошу послухайте.

Іван слюбовав цілковито від горівки встри-
матись. — Но і щож? Поїхав раз до Львова, де
є всякі люди і на все дають раду; отже приїхавши
до Львова, хотів покріпити ся, вступає до коршми
і каже шинкареви: Ах Йосю! так мені нудно ледви
дихаю. Вийтайте гостеньки, каже Йосьо, витайте!
що я вже так давно вас не видів? Сідайте! Сідай-
те! просимо дуже красно; чи дати вам горівки? —
Ах! Йосю, каже Іван, так аж пахне коло мене,
навіть в ночі мені снить ся; но щож, я раз слю-
бовав від неї, вже її не буду більше пити.

— Ну, каже Йосьо, абож-то конче священи-
ка слухати? Най він собі говорить здоров, його
діло говорити, а ваше пити. Ах вай-мір! що ми за
пиянство; котрої вам дати?

Іван: Ні, Йосю, най вже буде як си хоче, хочу

слова дотримати. — Таж то Йосю, як ті дяки в церкві засьпівали, съвічки перед съвятим престолом як позапалювали, як в дзвони вдарили, съвященик вийшов до мене в ризах з съвятим хрестом, то так якбим єще тепер то всьо видів. Я вирік слово, Бог і люди дивилися і чули. Я вже того не зроблю, щобим знов горівку пив.

Йось: Герсте, чи я на то не маю ради? Но, то пийте арак; він далеко лучший як тата горівка?

Іван: Арак? Перший раз чую я о якімсь то араку; а не є то горівка?

Йосьо: Фе! де то горівка? то є таке червоне, а горівка то біла; то не є цілком горівка.

Іван: Добре, дайте мені того араку.

Напив же ся Іван раз, другий і третий араку, на то надіхали другі пияки, як став Іван частувати, досить сказати, одного вечера всі гроші, що взяв за ялівку, пропили.

Не міг Іван нахвалити Йося, яку на все мудру раду має, но та рада на зле йому вийшла.

Около півночи попрощалися наші пияки з Йосьом, посідали на фіри, що конятам аж шпіг в костях від студени застиг, тай поїхали до дому.

На другий день довідався на нещасті о тім съвященик, що у Йося діяло ся. Кличе Іvana, та каже, що страшно согрішив, бо арак нічого іншого, як тільки горівка, а коли хотів покріпити ся, то міг теплого пива напити ся, або теплої юшки, або доброї страви зісти, щоби його було мало коштувало і розігріло, а так і стратив ся, і Бога загнівав, і у Йося честь лишив.

Іван зачав перепрошувати і обіцювати, що покає ся, що поправить ся але те все дармо було,

бо Іван знова так араком розпив ся, що кінця-
міри тому не було. Що то клопоту, що ненастя
він на себе стягнув, тяжко виповісти.

Так раз як до дому їхав п'яний, загубив ці-
лий черес з грішми. Раз коли в коршмі забавляв
ся, фіру, як звичайно, коло коршми поставив, зло-
дій прийшов і коні украв. Купив собі Іван знова
коні і віз, їхав п'яний, упав з воза, коні його пе-
реїхали, тай руку йому зломили. Що то він шапок,
що він річий не нагубив ся, кілько то він возів
не порозривав, бо ж або о фіру або о дерево за-
чепив, або в рів заїхав. Приїхавши п'яний до дому,
що то він жінки та дітей не набив ся, а приключчу
до того все знайшов. Були ворота отворені, бив чо-
му не замкнені; були замкнені, бив, чому не от-
ворені. — Съвітило ся, бив, чому съвітла не за-
гасила, було темно, бив, чому не съвітить ся. —
Ніхто зі слуг в него не вдеряв ся, бо ані страви,
ані платні, ані ладу там не було, всюда втрата, тай
втрата. — А що на здоровлю Іван потерпів? Очі
в него все були підбиті, лице покровавлене, бо
Іван, як тільки напеть ся, так сейчас людий за-
чіпав, а з зачіпки приходило звичайно до бійки.
Певне є, що він тільки волося на голові не мав, що
буків набрав ся. Били його пияки, били жовніри,
били жиди, нарешті як не ставало за що піти,
зачав чуже красти, за що його ловили, до темниці
саджали і там немилосерно також били. Словом,
як би єще так довше було тривало, був би Іван
певно на смерть запив ся, якби сила Божа не
була його стримала від сего.

Одного разу в осени, коли дуже араком був
заяв ся, розум від него відступив, вийшов на ули-

цю, хотів на фіру сісти, но не міг її знайти, хотій не далеко стояла; вкінци почав на мур драпати ся та кричати; вйо гарак, вйо! вйо гарак, вйо! батогом наоколо вививає, будь то коні поганяє, драпається знов на мур і кричить вйо та вйо!

На то надіздають люди з того самого села, хрестяться і кажуть: що за біс по мурах їде? Приходять близше, видять, а то, бодай сchez від него, та жеж то наш сусід Іван! Взяли Івана висадили на його власний віз, тай за собою коні нагнали.

Оглянув ся пару разів по за себе, видить, що віз з заду їде, тай собі байдуже, бай бардзо. — Недалеко дому мали єще кавалок через ліс їхати; тимчасом коні в лісі зачепили і віз вивернули; Іван з воза вилетів в хащи, віз розірвав ся, а коні зпередом до дому шігнали. — Люди ще перед селом казали: ой Іванище було би до тепер ся ще по мурах драпало, а так дома переночувє.

В дома не було то нич дивного, що господаря нема, бо нераз до дня господар приїхали, тай і тепер так стало ся.

Коні приїхавши, бачили, що ворота отворені, зайдали на подвіре, та на гумно, стали собі за вітром коло оборога, тай зачали їсти сіно.

Додня повставали домашні, господаря єще нема; аж тут вийшов потому хлопець худобі сіна давати, дивить ся, а коні стоять за оборогом зпередом. — Починає кричати; на то вибігає ґаздиня, тай дальше рада в раду збирають ся в дорогу господаря шукати.

Уже зачало троха дніти! Вони йдуть і нічого не находять; аж тут недалеко ліса видять, що щось

чорного против них іде тай іде; приходять близше, а то Іван тягне зад з драбинами, змучений аж сопить, обкервавлений, ба дивлять ся, та то він десь кавалок носа загубив.

Іван зачав проклинати всіх арендарів, горівку, арак, корпми і всіх пияків. Діти відобрали в него зад від воза, сами тягнуть, а як прийшли коло хреста, клякає коло нього Іван, здіймає шапку, бе поклони, цілує землю тай присягає, що більше не тільки що не буде пити, але араку тай горівки і до рук вже не возьме. — Прийшли до дому; Іван умився, полежав кілька неділь заким вигойв ся, дав на службу Божу, щоби йому Бог гріхи відпустив, висповідав ся, і дивітъ ся мої люди, який з нього господар зробив ся, яких тепер мало на селі.

Но якже то до того прийшло, що Іван покаявся? Послухаймо оповідання самого Івана:

Як я в хащи вивернув ся, казав Іван, то був я такий пяний, щом не міг і піднести ся; а що мені спати хотіло ся, заснув я таки на тім самім місци. Тоді мав я сон, ах! який страшний сон, ах! як собі на него припімну, то мені волосє в гору встає.

Ото снило ся мені, що я умер і сейчас прийшли до мене два ангели білі, як який сніг, а такий блеск коло себе розсівали, що сьвітило на вколо. Казали мені ті ангели: чоловіче! розгніваєш Бога дуже твоїми гріхами; був ти злий християнин, злий муж, злий господар, злий сусід. Уже перше хотів тебе Бог спрятати, но як ти учинив шлюб тверезости, позволив тобі Господь єще трохи на тім сьвіті жити, чекає на твоє покаянє, но на дармо. Розшив ся ти знов і розгнівав Господа без міри. Тепер уже Боже милосердє вичерпане. Його спра-

ведливість тебе кличе: ходи, вставай на суд і зложи рахунок із твого цілого житя.

Я почав просити, благати і молити, щоби мені хоч один рік позволили єще на сїм съвіті жити; почав я дуже трясти ся, бо знав я, що нічого доброго на тамтім съвіті надіяти ся не маю; знав я, що мало такого дня не було, де би я був тверезий; все, що в часі пиянства я чинив, стало мені на гадці.

Но тут нічого не помогло, бо як тільки сказали ангели другий раз ходи, то зараз мене якась невидима сила ухопила і за ангелами несла. — Неслаж мене, несла, уже земля наша здавала ся мені бути тільки так велика, як колесо у воза, потім така як яблоко, а потому так мала, як зерно маку, що її і розпізнати годі було. Богато а богато тисяч зъвізд ми за собою полишили, то малих, то великих, білих, червоних, та всяких; далі сонце і зъвізди і сонців много; потім було темно, через тую темноту летілисъмо летіли, аж тут нараз съвітість нас огорнула; прекрасний съшів дав ся чути, видів я тут богато ангелів, съвітих, навіть декотрих із знакомих мені померших: видів я, як множество ангелів то приходило, то відходило, а всі білі як сніг, та съвітили, як зъвізди. Ах, як-же мені приятно зробило ся, а щобим хотів то все розказати, як мені там було, не можна, бо то на тім съвіті ані видінє, ані чуванє, ані гаданє не може бути, була то щасливість небесна. В середині була съвітість, в перед ріжнородна, так, як у дуги, а потім біла, а так велика, що мої грішні очі не могли на то споглядати; я почув, що вже близко коло Господя стою. — Хотів я близше підійти, но зараз

зайшов мені ангел дорогу, поставив меч огнистий перед мене, і сказав: стій грішнику! не для тебе тут є місце! Страх неописаний мову мені відіймив, бо почувем, що лиxo зі мною буде. Зараз казав Господь ангелам принести книгу; принесли, отворили і почали ангели читати від першого листка до послідного, від першої стежки до послідної. Читаючи, було там все пописано, геть все, що я єще яко хлопець доброго або злого помислив, говорив, або учинив. Все добре було золотими, а зло чорними буквами написано. — Ах, малож там, дуже мало золотом писано було, тільки де-неде щось і то, що як я єще малий був, ішов я раз дорогою, а на дорозі був хробачок, я його не здоптав, но переступив уже то там золотом записано було. — Раз ішов я через чужий сад, грушочка лежала на стежці, я її піdnіс тай сховав, і то там також чорним було записане. Стovк я раз флящину, як мене мати посылала до корчми по горівку, а мати за то хотіла мене поковтати, а я ударив маму по руці, то і то було записане чорним атраментом і єще підкрислено червоним олівцем. Раз завели мене тато до церкви, а я місто бути на науці, вийшов з церкви і шійшов з другими хлопцями на цвінтар, та коли правилася Служба Божа, а я виліз на ту стару липу, що стоїть коло дзвіниці, та став вибирати з гнізда маленькі воробці, а воробчиха не цвірінкала над моєю головою ні, гей мама за свою умершою дитиною, та і то в тій книжці було записано, а до того єще підкрислено огнистою фарбою, що видно було, як димила ся. Так ангели все читали від початку аж до кінця, нічого а нічого не опу-

скали. Потому як все прочитали тай книгу замкнули, то лоскіт пішов страшний.

По тім страшно загреміло, аж тепер мені ся єще той грім в ухах відбиває; ох! мороз по мені іде, як страшно; був то голос гніву Божого.

Тоді сказав до мене Господь: грішнику! некаяннику! дивино ся, щось ти злого наробив!? Суди і осуди сам себе.

На то приступив якийсь інший ангел, мені здавало ся, що то був мій ангел хоронитель. Той ангел хоронитель зачав за мною у Господа милосердія просити, благати, але против нього став і другий якийсь дух, і зачав мене оскаржати. На все, що перший ангел мовив, той другий казав, щоби мене погубити.

Так казав перший ангел: а його до пиятики намовляли товариші; другий відповів: а чи його съященики від пиятики не відмовляли? Перший казав: а його силовали; другий казав: мав він свій розум і мав волю, кліщами його не тягнули. Перший ангел: його отець та мати з маленькості до горівки заправляли. Тут щось так страшно застогнало мов той віл під ножем різника і я ся обернув, був то голос небіщиків моєго тата та мами, котрі далеко дуже далеко такі сухі, та чорні як вуголь стояли. Другий казав: а коли вони свої діти за молоду до горівки заправляли, то най і за свої діти тепер відповідають. Мене за серце стиснуло, коли я увидів тата та маму, що то вже перед сорок літами померли, а мучать ся і мучать ся. Мені прийшли на гадку слова съященика, що я раз чув в церкві, що праведникам буде рай, а грішникам вічна мука.

Дав ся знов чути з далека страшний стон, гей би з під землі; я оглянув ся, а то моя мама руки заломила, та така страшна, така темна, гей tota тінь в ночі від місяця; було чути якісь слова і плач, але я того нічого а нічого не розумів, лиш жаль мене стиснув за серце та здавалось мені, що діяволи мордують мою маму і тата, що наливають їх огненною горівкою; я вдивив ся лішче, а то таки направду так було. Великим черпаком, гей-би дійницею, заливали чорти палючою ся горівкою моїх родичів, та що лиш залють, а з маминого та татового рота не бухне огонь ні, як-би з печі коли жінка на хліб розпалить.

Тривало то якийсь час, що мій ангел хоронитель хотів мене конечно боронити, але той злий дух знатав всі мої гріхи, і всегда говорив на мою погибель. На послідок каже сатана: ото є вага, поставмо на вагу всі його добре і злі діла, а если добре хоть троха важити будуть, я від нього відступлю. Тут сказав Господь важити. Дух неприязний каже: спробуймо на сам перед вагу: і взяв дуже маленький кусничок моєго волося, такий маленький, що ледви його очима дозріти було можна, кинув на вагу і зараз вага спустилась. Здмухнувши той кусничок волося, най же важуть, сказав.

— Тепер взяв ангел з книжки всі добре діла вибирати, а злий дух знова всі злі. Поким був єще піарубком, то єще яко тако було, но від того часу як я став господарем, начала ся вага на лиху сторону переважувати, та чим раз більше та більше, аж нарешті як прийшло на той нещасливий арак, то вже зі всім на долину упала.

Тут дав ся чути голос: нужденнику! окаянни-

ку! дивино ся, щось злого наробив, більше як во-
лося на голові. Суди же і осуди ся сам! Велика ти-
шина настала, а мені вже, не знаю як зробило ся,
не сьмів я рота отворити, тим меньше милосер-
дія просити, знав бо я добре, щом на кару заслу-
жив. Дальше обізвав ся Господь: грішнику! кілько-
то ти разів сьміяв ся, як тебе напоминали; ти ка-
зав: я съвященика науки не потребую, я сам свій
розум маю; кілько ж то ти разів обіцяєш в сповідях,
що покаеш ся, а потому тим більше єще грішив.
— Накажу тя в бездну втрутити, будеш ся о звізд-
ди розбивати так, як куля з гори кинена о землю
розвиває ся і мусиш всю ту горівку, щось за житя
вишив, тепер нараз знов випити аж до послідної
каплі, перед кінцем скучаєш ся, послідна капля
тебе розсадить, твоє тіло на всій стороні съвіта по-
рохом рознесе, а твоя душа в безодню пекольну
полетить.

Коли такий засуд видав Господь Бог, прий-
шла перед трон, на котрім сидів судія всіх судів,
яксь дуже ясна постать в женськім убраню, а ли-
це її съвітило так, якби зібрали всі сонця, місяць
і всі звізди до купи, та єще би не було такого
съвітла. Та постать, здає ся, була то Мати Божа,
бо в округ ней стояла тьма тьменна ясних духів
то з двома то з чотирма крилами, а на переді всіх
стояв великий, ясний ангел з великим огністим
мечем. Съяті, що були при троні Господа, похи-
лили свої голови, а постать жінки приближила
ся до самого трону, та стала благати таким чистим,
та таким солодким голосом милосердія для мене,
що мені аж слези ринули з очей. Но Господь сказав:
Мати моя наймилійша! суд мій є справедли-

вий, як заслужив, таку має заплату!... І в тій хвили все зникло.

Чорно та горячо зробило ся мені перед очима, я учува, що якийсь дух мене ухопив, з неба струтив, тай і сам до мене учепив ся.

О! як Господь сказав, та так і стало ся; я летів, сум суменний як швидко і нагло; перелетівши до першої зірки, як не трісну о тую же головою, то аж відбив ся до другої. Втім дух мене опустив і збирав щось по зірці в коробку; я поміркував, що то горівка була з того дня, коли я перший раз ушив ся. Догонив же мене той нечистий дух і заляв мене знова тою самою горівкою. Знов тріснув я о другу зірку головою так, що довго мені сльочки в очах стояли, а дух зіскочив з мене, позбирав і на ново мене заляв Ох! Боже, Боже! Що за огонь палив мене з тої заливки!... жар, та жар.

Як діяло ся на першій і другій зірці, так діяло ся на третьій, четвертій, пятій і т. д. Завсігди розбивав ся я, дух заливав мене, тіло мое надувалося, та надувало, наконець від множества горівки так дуже напучнявіло, почув я біль невиносимий, котрий за кождим ударом чим раз гірше побільшав ся, а тіло мое так розтягнуло ся, що гей павутина було тоненьке. — Єсли би десять бочок великих до купи взяти, не були би так великі, як мій живіт розріс ся. Певно кождий з вас погадає, що той біль був великий, но не зрівнати до того болю, котрий я учува, як араком зачали мене заливати. Ax, Господи! застогнав я, окінчи мій біль! Непоможе нич, сказав дух, бо суд Божий мусить аж на волос сповнити ся, мусиш ся єще

скупати. Пóкись жив, було тоді покаяти ся, то що інше, тоді можна було тебе єще ратувати, а тепер уже все прошало.

Зараз потім почув я страшний плач, зойк, крик і побачив я мовби ззвізду, ніби воду, щось дуже синього. Ото твоя кушль, сказав дух. Я пізнат, що то вода палюча ся, но то не водиця була; ах щож би я був дав за одну каплю води, аби хто на яzik мені її пустив, бо він геть зовсім спалив ся. З близька придивляючи ся тій воді, увидів я, що то цéле дуже велике море з самої горівки, котра синим полумінем горіла.

Було там много кушльників, що в тім огню плавали; я пізнат що то люди липовецькі, котрі такий страшний зойк чинили; мали бо і чого кричати, бо аж на уголь згоріли. Тут дав мені Бог видіти, що вони, хоть так почорніли, однак хоч би і тисячу літ горіли, ніколи би не погоріли. Так і я впав в ту кушль. Було там також і інших людий много; так видів я там самих пияків зі Львова, Бережан, Стрия, Станиславова, Богородчан, Тисмениці, Товмача, Городенки, Тернополя, Чорткова, Садагури, Жовкви, Золочева, Перемишля, Городка, Ярослава, а навіть і з самої Коломиї. Що то вони мені не нарозказували ся, а всі вздихали, коби іно їх кревні не прийшли в ту кушль.

Упавши вже в той окріп, не досить що з верху мене пекло і смажило, але і в середині горівка заняла ся. Як я падав вже на дно, ах якже з вільна, як помало, думав я, що много літ то тревало. Випавши на другу сторону ззвізди, заляв мене дух послідними каплями араку з тої ночі, колим ся на мур драпав. Почув я, що не витримаю, а як би ме-

не що торкнуло, найменьшими порошками розлечу ся.

Як я перечував, то так і стало ся; бо як я летів в бездну, заступила мені дорогу одна звізда, була вона зовсім округла, від каміння твердша, съвітила ясно і мала на собі скалу так високу, якої в горах не видати.

Летячи, як не удару в ту скалу собою, та так розпук ся я з великим громом, шумом і тріском, тіло мое розлетіло ся, а я — пробудив ся.

Господи! Слава Тобі най буде від віка во вік, від всіх і вся!

Піт виступив на мене горачий: найперше щом учув, то був страшний біль по тілі; ба протираю я очи, бо сам собі не вірю, але то нічого не помогло і таки чую я біль і що з мене плила кров.

Задумав ся я, відки би тут кров взяла ся, пробував я піднести ся, обернути ся і зараз розсьвітило ся в голові, відки біль тай кров взяла ся.

Лихо хотіло, що лісний вийшов рано до ліса, щоби його дозирати; случай надніс заяця, котрого лісний узрів, але що я в хащах лежав, не міг мене побачити, стрілив тай на двох стрілив, бо забив заяця і декотрі зерна шроту впали просто в мое тіло, скалічили мене, одно трафило в конець носа і урвало його кавалок.

Лісний перепудив ся не мало, як побачив, що стало ся і що мене кров обляла, бо гадав, що мене вже забив; но я почав йому казати: ні не шкодить, ви нічого не винні, виджу я в тім кару Божу, я на гірше заслужив. Бог за мало мене карає, все то арак наробив, най на віки пропаде; но то мені дуже встидно, що без носа мені ходити,

не що торкнуло, найменьшими порошками розлечу ся.

Як я перечував, то так і стало ся; бо як я летів в бездну, заступила мені дорогу одна звізда, була вона зовсім округла, від каміння твердша, съвітила ясно і мала на собі скалу так високу, якої в горах не видати.

Летячи, як не удару в ту скалу собою, та так розпук ся я з великим громом, шумом і тріском, тіло мое розлетіло ся, а я — пробудив ся.

Господи! Слава Тобі най буде від віка во вік, від всіх і вся!

Піт виступив на мене горачий: найперше щом учув, то був страшний біль по тілі; ба протираю я очи, бо сам собі не вірю, але то нічого не помогло і таки чую я біль і що з мене плила кров.

Задумав ся я, відки би тут кров взяла ся, пробував я піднести ся, обернути ся і зараз розсьвітило ся в голові, відки біль тай кров взяла ся.

Лихо хотіло, що лісний вийшов рано до ліса, щоби його дозирати; случай надніс заяця, котрого лісний узрів, але що я в хащах лежав, не міг мене побачити, стрілив тай на двох стрілив, бо забив заяця і декотрі зерна шроту впали просто в мое тіло, скалічили мене, одно трафило в конець носа і урвало його кавалок.

Лісний перепудив ся не мало, як побачив, що стало ся і що мене кров обляла, бо гадав, що мене вже забив; но я почав йому казати: ні не шкодить, ви нічого не винні, виджу я в тім кару Божу, я на гірше заслужив. Бог за мало мене карає, все то арак наробив, най на віки пропаде; но то мені дуже встидно, що без носа мені ходити,

як бридко, як огидно тепер мені на сьвіті жити; поки житя буду тямти, що я нині досьвідчив.

Потім, попрощавшись з лісним, пішов я доро-гою до дому, знайшов я на дорозі зад моого воза і там я з моїми за лісом здибав ся.

Так розказував Іван, решту все знаєте милі читателі. — Той сон так йому в голову вбив ся і так його суд Божий страхом наповнив, що кождо-го, кого здибле, перестерігає, просить, лає аби не забував ся; бо мовить: тяжка є кара Божа, а страш-ний є його суд.

Тим способом не одного вже пияка навернув і тут то повісти кінець.

—0—

Отсим повідомляє ся інтересованих, що Просвітна Комісія У. Н. Союза перестає з отсим числом видавати просвітні кни-жочки після ухвали Головного Уряду У. Н. Союза з дня 11-го жовтня 1916 р.

РЕДАКЦІЯ.

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, CIRCULATION, ETC.,
REQUIRED BY THE ACT OF CONGRESS OF AUGUST 24, 1912,

Of "Enlightenment" published bi-monthly at Jersey City, N. J. for October 1, 1916.
State of New Jersey, County Hudson.

Before me, a Notary Public in and for the State and county aforesaid, personally appeared Dmytro Andreyko, who having been duly sworn according to law, deposes and says that he is the Editor of the "Enlightenment" and that the following is, to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management (and if a daily paper, the circulation), etc., of the aforesaid publication for the date shown in the above caption, required by the Act of August 24, 1912, embodied in section 443, Postal Laws and Regulations, printed on the reverse of this form, to wit:

1. That the names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business managers are:

Publisher Ukrainian National Association, Inc., 83 Grand St., Jersey City, N. J.

Editor, Dmytro Andreyko, 83 Grand St., Jersey City, N. J.

Managing Editor Dmytro Andreyko, 83 Grand St., Jersey City, N. J.

Business Manager Dmytro Andreyko, 83 Grand St. Jersey City, N. J.

2. That the owners are: *Ukrainian National Association, Inc., 83 Grand St., J. C.*
D. Kapitula, President and Trustee, P. O. Box 565, McAdoo, Pa.
S. Jadlowsky, Financial Secretary and Trustee, 83 Grand St., Jersey City, N. J.
M. Uhorchak, Recording Secretary and Trustee, 83 Grand St., Jersey City, N. J.
A. Sharshon, Treasurer and Trustee, 524 Franklin St., Shamokin, Pa.

3. That the known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 per cent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are:
no bondholders, no mortgagees, no security holders.

Dmytro Andreyko.

Sworn to and subscribed before me this Twenty-sixth day of September 1916.

Stefan Milanowycz,
(My commission expires Aug. 1. 1920.)

[SEAL]

PETER SLUSARCHUK
34 LOVERING ST.
BOSTON, MASS.

лізована інтелігенція) користаючи з замішання під час і по наступі Врангеля-Петлюри, розпочала боротьбу (пеки що полемічну) проти К. П. (б.) У., яка була і є двигачем пролетарської революції на Україні. Провідники У. К. П. (між ними і безпутний Винниченко), що врослисъ душою і тілом в буржуазно-шовіністичну ідеологію, прибрали тепер плащик "комунізму" щоб було їм легче вести боротьбу проти робітничо-селянської влади.

Однак пролетаріят України, при допомозі пролетаріату Росії, що подолав всі дотеперішні контрреволюції, подолає також всі інші, під якими плащами воно юб не появлялися.

Комуністична Партія України держить сильно в руках керму Радянської Влади на Україні.

Днесъ нема ворога, якийби був в силі повалити Радянську владу. По утвердженю тої Влади в Росії, на Україні і в других республиках Європи та Азії, єї ідеї, ідеї комунізму, під тягарем невмолимого закона історії, мусять поширюватися даліше на полуночі, схід і захід.

